

DÁVID GYULA

SZÁRHEGY – AZ ÚJ MAROSVÉCSI HELIKON

(és hogyan azt a Securitate látta)

■ Az 1980-as szárhegyi Kriterion-írotábor története ismert. A 2008-ban megjelent kötet (*Szekértábor a Szármány hegyén. A gyergyószárhegyi Kriterion-írotálalkozók. 1980–1990–2000. Jegyzőkönyvek, dokumentumok, visszaemlékezések.* Polis Könyvkiadó, Kolozsvár – Kulturális és Művészeti Alkotóközpont, Gyergyószárhegy, 2008.) dokumentumai azonban ma már kiegészíthetők olyan iratokkal, amelyek a „másik oldalról” láttatják az eseményeket: a minden mocsanást éberren figyelő Securitate oldaláról. Ezeket szeretném bemutatni a továbbiakban. Forrásom a Domokos Gézára vonatkozó informatív dossziék anyaga (CNSAS. I. Nr. 236943. Dos. 1. és Dos. 2.)

Azt, hogy a Hatalomnak már addig is sok gondot okozó Kriterion Könyvkiadó igazgatója valamire készül, a Securitate már egy évvel korábban, az első mozdulások idején nyilvántartásába vette. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Osztályának I. Igazgatósága, 1979. november 11-ei keltezésű levelében (Dos. 1. pag. 163.), Dumitru Tabacu vezérőrnagy aláírásával tájékoztatja a Hargita megyei Inspektorátust arról, hogy Domokos Géza az október elején Csíkszeredában tartott Kriterion-nap alkalmából megszerezte a Hargita megyei párt- és állami szervek hozzájárulását ahhoz, hogy „1980-tól kezdve Szárhegyen évente megszervezze a román és magyar műfordítók Barátság Alkotótáborát 'a volt erdélyi Helikon mintájára'”. A levélhez csatolva van egy 1979. okt. 26-án iktatott, egyébként keltezetlen feljegyzés (Notă) is, nagyjából ugyanezzel a tartalommal. A feljegyzés alapján egy ügynöki jelentés szolgál, amelynek meg

Azt, hogy a Hatalomnak már addig is sok gondot okozó Kriterion Könyvkiadó igazgatója valamire készül, a Securitate már egy évvel korábban, az első mozdulások idején nyilvántartásába vette.

nem nevezett szerzője máris megadja a tervezett rendezvény ideológiai-politikai koordinátáit: szerinte ugyanis „a volt erdélyi Helikon két világháború között évente május [!] hónapban megrendezett találkozóinak jellege elszigetelődő volt, magyar színvonalon alapon” („avea un caracter izolaționist, de pe poziție șovină maghiară”. Dos. 1. Pag. 164.).

A találkozóval kapcsolatos közvetlen jelentés nincs meg Domokos Géza informatív dossziéjában, pedig ezek után kétségtelen, hogy megbízottjai ott voltak a találkozón – nem kizárt, hogy épp a résztvevők között. Megtalálható azonban a Domokos-dossziében egy 1980. július 30-ai keltezésű névtelen levél (Dos. 2. pag. 9r-v), amelynek írója felháborodással kommentálja a *Vatrában* (1980/112. júl. 20.) megjelent anyagot, az ugyanis szerinte „sértés a nemzetre nézve és orcátlan hálátlanság azon kisebbségek részéről, akikért a párt oly sokat tesz”. Ugyanakkor csodálkozik azon, hogy Romulus Guga és Dan Culcer miképpen engedték meg annak a sok arcátlanságnak a ki nyomtatását („cum au permis acceste gogomăni”), ami Szárhegyen elhangzott.

A Securitaténak nyilván nem volt szüksége a marosvásárhelyi névtelen feljelentésre, annál nagyobb hasznát vette annak az 1980. augusztus 14-ei keltezésű tájékoztató jelentésnek (Notă informativă. Dos. 1. pag. 296r-297r), amelynek szerzője VASILESCU ügynök*, aki a Szárhegy–Helikon-párhuzamra vonatkozólag részletes „szakvéleménnyel” szolgál. Ez a tájékoztató jelentés azért is érdekes, mert közel egy hónappal megelőzi a találkozó harmadik napjáról a *Korunk* 1980. szeptemberi számában közölt, nagy port felvert jegyzőkönyvet.

Érdeemes részletekbe menően idézni ezt az iratot.(A kiemelés az eredetiben.)

„Szeretném felhívni az illetékesek figyelmét – kezdődik a jelentés – egy olyan jelenségre, amely a romániai magyar irodalmi élethez tartozik, de amelynek veszélyes politikai következményei lehetnek.

1919 után Erdélyben akadtak haladó értelmiségiek, akik állást foglaltak azokkal a magyar revizionista arisztokrata körökkel szemben, amelyek a romániai magyar politikai életet uralták. Sőt ezek a haladó értelmiségiek egy haladó politikai mozgalmat kezdeményeztek, s határozott állást foglaltak az arisztokrata körökkel szemben. Ezeknek az értelmiségieknek a legnagyobb része író és újságíró volt. A mozgalom széles körben kibontakozott, ami élénk elégedetlenséget támasztott Budapesten. Az akkori magyar miniszterelnök, gróf Bethlen István részletekbe menő jelentésekkel rendelkezett erről a romániai magyar értelmiségi mozgalomról, valamint ezekről az értelmiségekről.

1926 nyarán 'haza'-érkezett gróf Bánffy Miklós, aki 1920-ban Magyarország külügyminisztere volt, egy reakciós arisztokrata, de különben tehetséges művészember. Mindjárt hazaérkezése után jelentette a sajtó, hogy báró Kemény Jánosnak szándékában áll meghívni marosvécsi kastélyába a jelentősebb erdélyi írókat, hogy megbeszéljék a romániai magyar irodalommal kapcsolatos irodalmi problémákat. Az is meg volt említve, hogy az akkor 24 éves Kemény bárót a kolozsvári *Ellenzék* c. lap szerkesztője, Kuncz Aladár író is támogatja.

Az írók valóban össze is gyűltek, tárgyaltak három napon át, s életre keltették az Erdélyi Helikon irodalmi társaságot, egy 'szabad parlamentet, vezetőség és program nélkül'.

Ezen a találkozón jelen volt gróf Bánffy Miklós is, és mint a legidősebb és a leggazdagabb az írók között, természetesen ő szabta meg az irányt – mint egyébként végig a 15 éven át, a következő gyűléseken. Segítőtársai is akadtak, Makkai Sándor püspök, Tavaszty Sándor teológiai professzor és mások személyében.

Ami a haladó értelmiségiek körét illeti, az ő számukra végzetes volt az Erdélyi Helikon társaság megszervezése: ezeknek az értelmiségieknek egy részét ugyanis hatása alá vonta Bánffy, fontos irodalmi pozíciókat juttatva nekik – mint például Kós Károlynak, akit megtettek az Erdélyi Szépművés Céh könyvkiadó igazgatójának -, míg másokat félreállítottak, mint 'alkalmatlanokat', ahogyan az Sipos Domokos, Kacsó Sándor és mások esetében történt.

Az Erdélyi Helikon pedig, létrehozásától kezdve, meghatározó szerepet játszott a magyar kulturális életben, átvette a magyar reakciós politikusok hangját, 1940 után pedig csatlakozott a megcsonkított Romániát rágalmazó propagandához. Annak ellenére, hogy mint 'program és vezetés nélküli szabad fórum' határozta meg magát, valójában rendkívül hatékony programmal és vezetéssel rendelkezett, s szava *erkölcsi tekintetben* kötelező erejű volt.

Miért emlékeztetek erre a régi történetre? [folytatja a »szakértő«.]

Mert napjainkban azt veszem észre, hogy kísérlet történik ennek az ügyes egyesülésnek a feltámasztására.

Június elején, Szárhegyen – Hargita megye –, a Kriterion Könyvkiadó egy találkozót szervezett bizonyos magyar írókkal és néhány román irodalmárral, amely őt (!) napos találkozót 'a fordítás napjai'-nak nevezték el. A valóságban – amint látom – a fordítások problémája csak ürügy volt. Összegyűltek ott olyan írók is, akik soha semmit nem fordítottak. Jelen voltak viszont a romániai magyar irodalom összes 'stábjai', élükön a Kriterion Könyvkiadó igazgatójával, Domokos Gézával, ennek a találkozóznak a megszervezőjével és vezérével. Jelen volt ott Huszár Sándor, Bodor Pál, Dali Sándor és mások. Jelen volt Kerekes György is, a Dacia Könyvkiadótól, aki elmondta nekem, hogy ezen a találkozón többnyire 'a romániai magyarok fájdalomairól', a magyar iskolák problémájáról volt szó és nem a fordítások kérdéséről. A meghívott írók a környékbeli falvak lakosaival is találkoztak, ahol jól ettek-ittak, siratták a magyar iskolák sorsát, valamint a magyar könyveket, amelyeknek példányszámát – egyébként épp úgy, mint a román könyveket – csökkentették.

Ami azonban fontos: ennek a találkozóznak a visszhangja.

Beke György kolozsvári író, a 'fő-székely', aki szintén ott volt ezen a szárhegyi találkozón, írt róla az Utunk című lapban, s közvetlen kapcsolatba hozta, mind tartalma, mind formája tekintetében az egykori Erdélyi Helikont és a jelenlegi szárhegyi Kriterion Napokat. Domokos Géza a rádióban azt nyilatkozta, szeretné, ha a szárhegyi Kriterion Napokból hagyomány lenne. Hasonló képpen beszéltek a televízióban szervezett kerekasztal résztvevői is. A magánbeszélgetésekben pedig a Kriterion Napok napirenden vannak.

Tehát lassan-lassan és rendkívül ügyesen, a 'fordítás' és a kulturális találkozók ürügyén, a romániai magyar irodalmi élet 'stábjai' egy nemhivatalos kulturális fórumot készítenek elő, 'formális vezetés és előre meg nem határozott program' nélkül, amely így nehezebben ellenőrizhető, viszont annál veszedelmesebb, lévén hogy befolyása lehet mind az írókra, mind az olvasókra, nem szólva arról, hogy egy ilyen nagy tekintéllyel bíró fórum bármely pillanatban mindenféle nyilatkozatot tehet.

Kinek használ egy ilyen fórum? Annak, aki a vezető pózában akar tetszelegni, báró Kemény János vagy gróf Bánffy Miklós pózában.

Ezért hiszem azt, hogy ez a jelenség érdemes arra, hogy az illetékes fórumok komolyan elemezzék."

Közbevetőleg emlékeztetni szeretnék arra, hogy a nemzetközi közvéleményt akkor már igencsak foglalkoztatta a romániai magyarság helyzete: Király Károly, Kovászna megye pártbizottságának volt első titkára, Takács Lajos, a Bolyai Tudományegyetem utolsó rektora tiltakozó beadványai akkoriban már kényelmetlen hely-

zetbe hozták a román pártvezetést, s ebben az összefüggésben igazán nem lett volna számára kívánatos egy olyan írói tömörülés, amely „bármely pillanatban mindenféle nyilatkozatot tehet”.

A jelentés azonban itt nem ér véget: készítője más szílat is „az illetékes fórumok” figyelmébe ajánl:

„A szárhegyi 'művésztábor' adminisztrátora, Zöld (?) újságíró – olvasható a továbbiakban –, aki az efféle találkozók anyagi feltételeit biztosítja, szintén megérdemli, hogy a törvény szerint illetékes szervek odafigyeljenek reá. Milyen alapokból és milyen bevételekből játssza ő a nagylelkű gazda szerepét. Számba véve az ételt, italt, utazásokat, azaz a közlekedési eszközöket, számításaim szerint az adminisztrátornak meglehetősen nagy összeg áll rendelkezésére. Vajon honnan? Nincs-e neki illegális forrása? Például mi a sorsa azoknak a tárgyaknak, amelyeket a 'faragóiskola' készít? Vajon nem illegális úton értékesítik őket? Satöbbi, satöbbi.”

Nem csodálkozhatunk azon, hogy VASILESCU jelentését a Belügyminisztérium Kolozs megyei Inspektorátusa, Constantin Ioana vezérőrnagy azonnal továbbítja.

Bizonyára ennek a tájékoztatásnak is szerepe van abban, hogy 1980. szeptember 5-ei keltezéssel a Belügyminisztérium Állambiztonsági Szolgálatának I. Igazgatósága (Stelian Popescu ezredes, a Kriterion Könyvkiadó megfigyelésével megbízott tiszt aláírásával) feljegyzést készít (Notă. Dos. 1. pag. 237r-238r) a szárhegyi három nap eseményeiről, a Gyergyószentmiklóson és a közeli falvakban (Maroshévízen, Salamáson, Csomafalván és Ditróban) lezajlott író-olvasó-találkozókról, az utolsó napon tartott sajtótájékoztatóról és a résztvevők jelenlétében Csíkszeredában rendezett régizene-hangversenyéről. Az összefoglaló jelentés írója megjegyzi, hogy „...az összes megnyilvánulásokon részt vett a Hargita megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság képviselője, egyeseken az RKP Hargita megyei Bizottságának egyik titkára is”, vagyis a maguk részéről ők mindent elkövettek a szárhegyi Kriterion-tábor eseményeinek „kézben tartására”. Hogy a VASILESCU-féle „szakértői” jelentés és eközött összefüggést tételezünk fel, az nem ok nélküli, hiszen Stelian Popescu mint negatív vonatkozást ezt is megemlíti: „Egyes magyar nemzetiségű résztvevők összehasonlítják a szárhegyi találkozót az 1919-ben [!] alakított Erdélyi Helikkonall, amelynek írók és újságírók voltak a tagjai (egyesek közülük 1940–1944 között írásaikkal támogatták a horthysta hatóságok nacionalista-soviniszta politikáját)”. S hozzá teszi: „Más értelmiségiek is elismerően értékelték a 'romániai magyarok ügye' szempontjából a találkozót, köztük kolozsvári KÁROLY író = Kós Károly/ és a marosvásárhelyi CÁLÁTORUL [=Sütő András], akik szerint az ilyen hivatalos rendezvények leple alatt meg lehet beszélni azokat a problémákat, amelyek a hazánkban élő magyar nemzetiségű lakosságot foglalkoztatják.”

És akkor még legfeljebb csak korrektúrában volt a *Korunk*nak a harmadik napi felszólalásokat tartalmazó száma.

Ennek a számnak a visszhangját egy 1980. október 31-én kelt feljegyzés foglalja össze (Dos. 1. pag. 219r-220r – ugyanez a szöveg még három példányban megtalálható a 221-226r lapokon – a legutóbbi Aron Bodea tábornok aláírásával). Ez az anyag az esettel kapcsolatos kommentárokat sorakoztatja fel – nyilván különböző ügynöki jelentések és lehallgatások anyagait összesítve:

„Kányádi Sándor költő azt mondta Király Károlynak, hogy a szóban forgó találkozó a magyar együtt élő nemzetiség 'sikere' volt, noha csak 'kezdet volt, tapogatózás'...”

Király Károlynak „az volt a véleménye, hogy 'a mi jelenlegi körülményeink között az is elég, ami erről a találkozóról a sajtóban megjelent'.”

Abodi Nagy Béla festőművész különösen Domokos Géza „rendkívüli” felszólalását tartja jelentősnek: „ilyesmi a román sajtóban rég ideje, hogy nem jelent meg” – idézi a feljegyzés írója.

Gáll Ernő, a *Korunk* főszerkesztője a szerkesztőség munkatársai előtt kijelentette: „a szóban forgó cikkeket, tekintettel problematikájukra és tálalásuk módjára, minél többeknek el kellene olvasniok”.

Benkő Samu és Takács Lajos szerint „örvendetes dolog, hogy megjelenik egy magyar értelmiségi, akinek van bátorsága kimondani a maga személyes kritikai véleményét, megszakítva ezzel azoknak a gerincteleneknek a sorát, akik képtelenek arra, hogy felemeljék a fejüket”.

A jelentés továbbá arról is beszámol, hogy amikor Domokos Gézát az ügyben kihallgatásra idézte Suzana Gádea, a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács elnöke, Hegedüs László államtitkár azt ajánlotta neki, hogy ne tudjon róla, milyen ügyben hívják; Gabriel Gafița, a Kriterion román kiadványainak szerkesztője és a szárhegyi írotábor egyik témájának (magyar irodalom románul) előadója pedig elmondta: Domokos beszámolt neki az elnök asszonynál történekről, de nem említette Ágoston Vilmos felszólalását, „pedig abban voltak a legértékesebb gondolatok, ’ott van a nagy hal’.” Megtudjuk a jelentésből azt is, hogy Bodor Pál Fejes Gyulánál és sógoránál, Gere Mihálynál a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának elnökénél, Domokos George Macovescunál, az Írószövetség elnökénél, Szász János Dumitru Popescu KB-titkárnál és Fazekas Jánosnál próbált támogatást szerezni az ügyben a vádak ellen.

A feljegyzés készítője szerint a vélemények között figyelmet érdemel a Varró Jánosé, aki azt mondta: „a találkozó jól kitalált kísérlete azoknak, akik ma a romániai magyar irodalom élén állnak, arra nézve, hogy – a fordítások és a baráti találkozások ürügyén – létrehozzanak és állandóvá tegyenek egy olyan, nem hivatalos, formális vezetőség és formális program nélküli kulturális fórumot, amely épp az által veszélyes, hogy ellenőrizhetetlen, viszont hatást gyakorolhat az írókra és a magyar olvasók tömegeire, mint ahogy az a gróf Bánffy Miklós és báró Kemény János által létrehozott Erdélyi Helikon esetében történt”.

Tartalmilag ehhez a tájékoztató jelentéshez tartozik egy, a Domokos-dossziében 1980. október 23-án kelt kísérőlevéllel továbbított terjedelmes anyag (Dos. 1. pag. 327-337.), amely a találkozó harmadik napján elhangzott, s a *Korunk* 9/1980. számában közölt hozzászólásokból kiemelt részleteket tartalmaz. A címe: *Extrase din intervențiile unor participanți în cadrul dezbatelor prilejuite la prima ediție a Taberei Kriterion*. Ebben minden kommentár nélkül következnek az idézetek Egyed Péter, Bodor Pál, Ágoston Vilmos, Balogh József, Kántor Lajos, Molnár Gusztáv, Csiki László, Beke György, Kányádi Sándor és Domokos Géza hozzászólásaiból. Ízelítőül itt csak egy hozzászólásból, az Ágoston Vilmoséból közlünk részleteket, amelyről a későbbi hatósági „feldolgozások” során többször is szó esik (teljes szövege magyarul megtalálható a *Szekértábor a Szármány hegyén* című kötetben, a 65–70. lapon.), amely azért is érdekes lehet, mert érzékelteti, mely „logikával” közelítette meg a Hatalom a szerző által felvetett kérdést és mit értett meg belőle.

Következzék tehát a magyar eredeti (ezt követi, mármint a jelentésben, a Securitate műhelyében készült román fordítása):

„Századunkban hangzott el az a kijelentés, hogy egy szónok többet jelent a mozgalom szempontjából, mint tíz író. Láttuk, hogy ez hova vezetett. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban engedjék meg, hogy felolvassak itt egy írást, már csak azért is, mert megjelentetésére sehol sem volt mód: egy ilyen jellegű írás számára ebben az irodalomban nincs lap.

Elöljáróban csak annyit szeretnék mondani, hogy Bodor Pál szerint a ponyvára is szükség van. Én ezt nem vonom kétségbe, de figyelmeztetni szeretnék a másik oldalra is. Egyed Péter arról beszélt, hogy a romániai magyar irodalom tömegkommunikációs helyzetbe került. Ehhez annyit tennék hozzá, hogy intézményesített tömegkommunikációs helyzetbe. Az is igaz, hogy a könyvnek vállalnia kell a versenyt a tv-vel, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a tv-nek elsősorban politikai funkciója van, míg az irodalomnak esztétikai.

Nincs figyelemfelhívó kritika, mondtátok. Erre nincs is szükség ott, ahol ez a kritika nem közérthető.”

Ez után következik a szóban forgó – minden lapot megjárt és mindenhol visszautasított – írás, *Az érvelés ideje* – románul: *Timpul argumentelor*. Csak az elejéről idézek egy bekezdést (a szövegben egyébként valaki később aláhúzással is kiemelte azt, amit fontosnak tartott):

„Az érvelés ideje akkor van, amikor az érvek nem függenek az időtől. Amikor a művek megközelítése nem 'Egy-és-csakis-egy' tétel körüljárására szorul, és a művészeti kritika megszabadul az imperatívuszától. Az egyetlen felszólítás, amelyet a művész elfogadhat: Alkoss! Ez, ismerjük el, meglehetősen optimista kijelentés, hiszen logikus következménye az, hogy az imperatívuszhoz és a sémához szokott művészeti kritika nem érintheti a művészet lényegét, az alkotás minőségét, egyedül a létét. Viszont a művészetek létét megkérdőjelező érvekre értelmetlen válaszolni. Egyrészt az ellenérveket a kizárólagos gondolatmenet hívei nem veszik fontolóra, másrészt sovány vigasz lenne, ha az érv esetleg fennmaradna, de a művészet megszűnne. Ezért világosan el kell különítenünk azokat a művészeti értelmezéseket, amelyeknek rejtett vagy nyilvánvaló szándéka a művészet polifóniájának a megszüntetése, azoktól a megközelítésektől, amelyeknek célja ennek a többszólamúságnak a serkentése és megfigyelése.

Annak idején, amikor a fasizmus fegyverrel emelte művészi rangra a giccset, és totális hatalmát kiterjesztette a művészetre is, nem győzhetett az érvelés logikája, hanem a cél a hatalom megszüntetése volt, és az érvelés idejének a kivárása. Mégis voltak sokan, akik az érvek általános érvényű logikáját a pillanathoz igazították. Ezáltal az érvek akaratlanul is a hatalom szférájába kerültek, és már nem az általános érvényű összefüggésekre keresett magyarázatot sok író, hanem a pillanatnyi körülményekhez igazodva, a látszat, az illúzió és a tömegméretű megtévesztés álproblémáit járta körül. Azzal, hogy a gondolkodók kénytelenek voltak elismerni a fennálló hatalom örökérvényűségét, ellenállásuk kisajátíthatóvá, beépítetté vált, és még a legjobbak is a sémák elleni küzdelemben sematikussá váltak. Csak akik felismerték, hogy a hatalom szféráján túl kezdődik a művészet, azok tudták túlélni a művészetek világágását. Amennyiben hamis az az elképzelés, hogy a művészet hatalom, épp annyira igaz, hogy az ostoba hatalomnak nincs művészete. A hatalomnak szempontjai vannak. És attól függően, hogy mennyire totalitárius, annyira érvényesíti ezeket a szempontokat a művészet értékelésében. A kultúra történetében a hatalom kisajátíthatta, megvásárolhatta a művészetet, megkérdőjelezte a létét, de nem ismerhette fel önálló értékét. Ezért vált szükségessé a manipulatív kritikus, aki mindent magyarázott, felértékelte, sőt ha a pillanatnyi érv úgy diktálta, meg is kérdőjelezte a műalkotás létét és értelmét. Ezáltal a hatalom megőrizve a semlegesség látszatát, tökéletesen manipulálta a művészetet.”

Ezzel a *Korunkban* közölt anyaggal kapcsolatban emlékeztetni szeretnék arra, hogy a háromnapos megbeszélésen elhangzott felszólalások szövege magnófelvételtől íródott át, s az első két nap anyagát – a vitabevezető előadásokkal együtt – annak idején az *Utunk* (és románul a marosvásárhelyi *Vatra*), illetve *A Hét* közölte. A har-

madik nap tanácskozásának vitabevezetőjét Szócs István és Egyed Péter vállalták el, Szócs azonban nem jött el a találkozóra, így a bevezető előadást Egyed Péter egyedül tartotta meg. A hozzászólások rögzítése az előbbiekhöz hasonlóan történt, mivel azonban a találkozó végén már nem volt idő arra, hogy szövegeiket a felszólalók gépelve visszakapják és javítsák, a nyers szöveg került a *Korunkhoz*, s az, a felszólalók utólagos javításai nélkül, azon nyers formájában jelent meg. Tehát az 1980. október 23-i jelentéshez mellékelte román fordítás forrasszövege is ez volt.

Az első szárhegyi Kriterion-találkozó körüli botrány ellenére, Domokos Géza nem adta fel azt a tervét, hogy az írótalálkozót 1981-ben újra megszervezze. Alig néhány hónappal az események után a Kriterionért felelős szekus tiszt, Stelian Popescu egy 1981. május 13-án közte és Domokos Géza közötti találkozóról számol be (Dos. 2. pag. 39r-40r), amelynek során „kötetlen beszélgetésen” szóba került az 1980-as találkozó, a *Korunk*-szám és a benne közölt anyag körüli hivatalos reagálás. Ugyanakkor Domokos Géza elmondta Popescunak, hogy 1981 szeptemberére újabb írótalálkozót tervez. Erről aztán 1981 szeptemberében (a dátumból hiányzik a nap) egy jelentés is készül (Dos 1. pag. 392r-v), eszerint a román-magyar írótalálkozóra október 6–8-a között kerülne sor, ismét Szárhegyen, „a romániai magyar irodalomkritika és irodalomtörténet-írás helyzete” témával, amelyre 20 magyar és 10 román kritikust, szerkesztőt készülnék meghívni, köztük olyanokat mint Sütő András, Ágoston Vilmos, Kántor Lajos, Beke György, Csiki László, Gálfalvi Zsolt, Bodor Pál, Szász János, akik – amint a jelentéstevő fogalmaz – „mindnyájan nacionalista-irredenta tevékenységükről ismertek és arról, hogy kitartóan tevékenykednek a magyar nemzetiség között a nacionalista szellem fenntartásán”. Egyébként ebből a jelentésből tudjuk meg azt is, hogy Domokos ez alkalommal „megkerülte az RKP KB propagandaosztályát, mert tudja, nem kapott volna onnan pozitív választ”.

Egy hónap múlva egy újabb feljegyzés (Notă) arról ad hírt, hogy a Szárhegyre tervezett írótalálkozót a CCEs nem hagyta jóvá, a mezőgazdasági kampányra hivatkozva (Dos. 2. Pag. 4. A keltezésben a nap szintén hiányzik). Domokos azonban most sem adja fel: a jelentés szerint azt tervezi, hogy más fórumon: az Írószövetség Nemzetiségi Bizottsága vagy a *Korunk* keretében talál alkalmat a találkozó megszervezésére.

További részletek derülnek ki a második szárhegyi találkozóról SZABÓ TIBOR kolozsvári ügynök* 1981. október 13-án kelt részletes jelentéséből (Dos. 2. pag. 41r-41v.) Az informátor tájékoztatása szerint Domokos Géza, azzal kereste meg őt, hogy az előkészületben lévő szárhegyi találkozóra őt és az idősebb nemzedék más képviselőit is meghívja, azzal a céllal, hogy „ott felszólalva, mérsékeljék a fiatalokat, amennyiben azok megpróbálnak sérelmi jellegű felszólalásokkal előállni”. A meghívandók között említi a jelentés Jánosi Jánost is, akit pedig Domokos nem nagyon kedvel, mert „holmi kaméleonnak” tartja, „akiről nem lehet tudni, hogy zsidó, magyar zsidó vagy valami más”. Egyébként SZABÓ TIBOR – amint jelentésében beszámol – valamivel később megtudta, hogy a szárhegyi találkozóra mégsem kerül sor, mert közeledik egy országos ideológiai konferencia, amelynek küszöbén a pártvezetés bármiféle konfliktust el akar kerülni. (Ezért halasztják folyton az Írószövetség vezető tanácsának gyűlését is.) Szerinte Domokos sajnálja a dolgot, hiszen már a tévé tudósítást is megszervezte, sőt a magyar adás műsorán az adásidő is meg volt határozva. Mindezek ellenére kijelentette: nem mond le a kollokviumról, amelyet „a romániai magyar irodalom” ünnepének szán.

A további fejleményekre vonatkozólag a Domokos-dossziében még egy jelentés található. Ebben egy BOTOS fedőnevű Hargita megyei ügynök 1982. február 19-én

*Szabó Tibor az *Utunk*-szerkesztő Marosi Péter fedőneve (Szerk.).

tartótisztjének arról számol be (Dos. 2. pag. 59r-59v), hogy egy héttel korábban interjút készített a Kriterion igazgatójával, amelynek témája az 1982-es kiadói terv és a román–magyar fordítások helyzete volt. A beszélgetés során azonban Domokos azt is elmondta: „Bár a szárhegyi írótalálkozó nagymértékben lendített a román és a magyar irodalom kölcsönös fordításának ügyén, jelentkeztek olyan körülmények is, amelyek miatt – legalábbis 1981-ben – nem engedélyezték a találkozók folytatását, noha az annak keretében lezajlott megbeszélések hasznosnak bizonyultak. Az egész dolog [Domokos Géza szerint] Hargita megyéből indult ki, valaki onnan eltúlozva jelentette a történeteket, s ennek következtében minősítették veszélyesnek a mi szárhegyi találkozóinkat. Bárkitől indult is el ez a dolog, biztos, hogy az illető helytelenül járt el.” Domokos Géza azt is elmondta: „beszélt az első titkárral, aki megígérte, hogy újra tanulmányozzák ezt a helyzetet, és végül megtalálják a módját a szárhegyi román–magyar írótalálkozók folytatásának”.

Az események azonban más fordulatot vettek: megjelent Ion Lăncrănjă *Cuvînt despre Transilvania* című könyve, s a Domokos-dossziékban most már sorakozni kezdenek a magyar értelmiség tiltakozására vonatkozó jelentések, amely tiltakozásokban neki szintén szerepe volt. Aztán következik néhány terjedelmes beadvány – ismert román írók (Francisc Păcurariu, Raoul Șorban) tollából –, a Kriterion „bűnlajstromával”, s nyomában nemsokára az a központi bizottsági vizsgálat, amelyet még 1982 tavaszán-nyarán Mihai Dulea, a CCES újonnan kinevezett elnöke vezetett, a Kriterionnál tapasztalt nacionalista-irrendenta megnyilvánulások kivizsgálására.

Ezek alá temetődött be a szárhegyi írótalálkozók témája.

